

Multimediálne prezentácie zbierky Hlasy predkov

Vrátiť sa v čase, vrátiť sa do čias, kedy obyvatelia karpatského regiónu, poľsko-slovenského pohraničia žili podstatne ťažšie, no zároveň dokázali pre nás vytvoriť nádherné kultúrne dedičstvo. Aké to bolo - sa podarilo zachytiť a zaznamenať etnológom, fotografom, zberateľom, no s cieľom oživiť to zaznamenané sa rozhodla obec Spišský Hrhov spolu s poľským partnerom Starosadecka Fundacja Kultury zo Stareho Saczu.

V jari 2017 bol kolektívnym autorským prístupom počas kreatívnych stretnutí s Spišskom Hrhove vytvorený multimediálny program Hlasy predkov.

Kreatívne stretnutia umeleckej skupiny spracúvajúcej inšpirácie zo zbierky Hlasy predkov, máj – jún 2017.

Foto: Bogdan Kiwak

Jeho obsahom sú interpretácie zachovaných "archaických" piesní Lemkov, ktorí významne tvoria kultúru poľsko-slovenského pohraničia. Ich prítomnosť je tak prirodzená, že ich okolie častokrát nevníma ako osobitú skupinu obyvateľov, ale ako samozrejmu súčasť regiónu. Preto sa stráca aj záujem o kontext toho, o akú kultúru ide, aké sú jej korene, aké sú jej špecifiká a kultúrne klenoty.

Program Hlasy predkov vznikol vďaka starým audiozáznamom z archívu etnológa akademika Mikolaja Mušinku, ktoré dostal do správy od profesora Ivana Pankevčiča mapujúceho v medzivojnovom období etnikum Lemkov žijúcich na poľsko-slovenskom pohraničnom území a Zakarpatí. Nahrávky zo zbierky Hlasy predkov teda pochádzajú z rokov 1921-29, kedy sa prezident Masaryk rozhodol zistiť, aké skupiny obyvateľov žijú na území jeho štátu a akými jazykmi rozprávajú. Sú tak v nej zachytené spevy ľudí, ktorí mali 80-90 rokov, takže ide o veľkú cennosť.

Profesor I. Pankevyč, r. 1928

V máji 2017 a v septembri 2017 akademik M. Mušinka prezentoval celý historický i kultúrny kontext etnickej skupiny Lemkov na Slovensku i v Poľsku v rámci dvoch odborných seminárov. Príprava multimediálnych prezentácií totiž je postavená na princípe, že akékoľvek interpretácie musia mať reálny základ v historických zdrojoch. Kreatívnej činnosti v tomto smere preto predchádzalo štúdium histórie, odborných východísk a skutočných pravdivých reálií tak, aby boli rovnako pravdivo sprostredkované verejnosti.

Odborný seminár, Spišský Hrhov, jún 2017. Foto: Bogdan Kiwak

Multimediálne prezentácie skladieb zo zbierky Hlasy predkov spojené s hovoreným dramatisovaným slovom, prezentáciou archívnej fotodokumentácie a scénickým tancom boli realizované na 6 významných regionálnych historických miestach: Spišský Hrhov - Barcice - Stary Sacz - Bardejov - Kežmarok - Levoča. Pre návštevníkov multimediálnych prezentácií bolo

pridanou hodnotou genius loci týchto miest, ktoré sa spájajú navyše s hudobným zážitkom a informáciami o kultúrnom a prírodnom dedičstve poľsko-slovenského pohraničia.

- **19.07.2017 – 20:00 hod – LEVOČA** – Mestské divadlo, Námestie Majstra Pavla 4/4, Levoča
- **20.07.2017 – 20:00 hod – BARDEJOV** – Kultúrno-komunitné centrum, Na hradbách 3, Bardejov
- **18.08.2017 – 19:00 hod – KEŽMAROK** – Mestské kultúrne stredisko, Starý trh 46, Kežmarok
- **19.08.2017 – 19:00 hod SPIŠSKÝ HRHOV** – Harhovske čuda a zabaviska, obecný amfiteáter, Spišský Hrhov
- **3.9.2017 – 10:30 hod - BARCICE (PL)** - Festival Pannonica Folk Festival, Barcice
- **15.9.2017 – 19:00 – Stary Sacz** – Kino Sokol, ul.Batorego 23, Stary Sacz

Kultúrno-komunitné centrum, Na hradbách, Bardejov

Po skončení multimediálneho programu v Bardejove akademi M.Mušinka povedal: Tento koncert bol vrcholom môjho celoživotného pôsobenia. Ide o vysoko profesionálne umenie, o mimoriadnu súhru zvuku, piesne a tancov“.

Michal Smetanka, hlavný protagonistu multimediálneho programu hovorí: „My sme sa snažili vybrať z jednotlivých piesní starých Lemkov esenciu. To najzaujímavejšie a najdôležitejšie z vybraných skladieb a preniesť to do 21.storočia pomocou starých aj nových hudobných nástrojov a nového scénického stvárnenia“.

Prečo sa formácia umelcov s názvom Karpaton rozhodla pre spracovanie práve takýchto starých inšpiračných zdrojov, vysvetľuje ďalej Michal Smetanka: „Naši predkovia bežne uplatňovali iné výrazové formy aké poznáme dnes. To je tá esencia, ktorú sa snažíme zachovať. Staré hudobné formy boli podstatne iné, ľudia spievali mikrotonálne, tzn. že nerozoznávali celý tón a poltón, ale štvrttón. Naši predkovia tiež bežne pracovali napr. s polyrytmikou, a to je úžasné bohatstvo, ktoré sa nám stratilo. Ďalšie obrovské bohatstvo je pestrosť inštrumentov, ktorými disponovali naši predkovia, takže to je taká neuveriteľná krása, že stojí za to, to oživiť“.

V programe môžu diváci počuť napr. tieto staré piesne v nových úpravách kolektívu Karpaton:

Syroty, Oj daj Bože, Galicija, Ni za čim mi ne žal', Zelena, Drymba, Zacvitla ruža trojaka, Holube, DUBA - Ci kiń biżit - Ty divčino moloda. Navyše môže počuť inštrumentálne sklady, ktoré boli inšpirované karpatským regiónom: Lemka, Bosa noha, Dážď.

Pod celým umeleckým snažením formácie Karpaton sa totiž odкрýva nielen kultúrne dedičstvo Lemkov, avšak aj realie ich neľahkého života počas ich presídľovania v povojnovom období v poľsko-slovenskom pohraničí v rámci Akcie Visla.

V takmer dvojhodinovom programe okrem hudby a piesne Lemkov zaznieva aj pôvodná reč rusínčiny Lemkov. Okrem samotných lemkovských piesní a ich textov, boli v programe použité autorské texty Doc. Mgr. Art. Tatiany Pirníkovj, PhD.

Siroty – my osirili...rozohnali nas, ponyžyli, nedalo sja inše, lem odyjti

*Krajina, krajina, kde sú tvoji ľudia?
Kam sa roztratili?
Opustené domy, osirené dvory i tie kríže v poli,
utíchnuté zvony...*

*Kraju ridnyj, de tvoji ľudie?
De sja potratyli (podili)?*

*Porožni chyžy bez žyvota, pusty dvory i toty kryži u poli,
Zvony, što movčať..*

*Pod nebom len vtáci a dávne ozveny.
Tak sme osireli jak hniezdo v jeseni.*

*Pid nebom lem ptachy i davny oholosy,
Tak zme osyrili, jak hnizdo na osiň.*

*Kde sú dnes tie hlasy, čo nás tu vítali,
dobrým slovom i želaním nás pozdravovali.*

*De suť dneska toty holosy, što nas vytali,
Dobrym slovom i vinšom nas pozdorovľali.*

Rovnako tak v ňom boli použité nielen hudobné nahrávky archívu M. Mušinku, ale aj výber fotografií z jeho archívu, t.j. z takmer 3000 fotografií, ktoré zachytávajú spôsob života ľudí. Staré fotografie prešli rôznymi umeleckými úpravami a boli prestúpené novým zábermi z regiónu tak, aby reflektovali odkaz, ktorý prinášajú jednotlivé skladby programu. O umelecké spracovanie fotografií sa postaral Bogdan Kiwak (Stary Sacz) a Martin Sarota (Nowy Sacz).

Umelecké spracovanie starých fotografií v kombinácii s novým svetom. Foto: Bodan Kiwak, Marcin Sarota

Hlavnou spracovateľkou fotografií a videí pre program Hlasy predkov je Eva Čarnogurská, ktorej práca neraz až zamrazila publikum: „My sme použili takú zvláštnu techniku, snažili sme sa oživiť fotografie ľudí, tzn. že pomocou grafických programov sme dali fotografiám živý výraz, a preto diváci môžu nadobudnúť pocit, že sa ľudia na nich z fotografií pozerajú, usmievajú, žmurkajú, prikyvujú hlavou. Je to efekt živej osoby“. Eva Čarnogurská z každého vystúpenia vytvorila taktiež videozáznam, a tieto spracuje do jedného celku pre potreby uchovania unikátneho diela a taktiež pre jeho šírenie medzi širokú verejnosť.

Do medzinárodného projektu sa zapojili takmer 2 desiatky nadšencov z rôznych častí Slovenska a Poľska – muzikanti, grafici a fotografi, tanečníci, zvukári, technici.

Michal Smetanka - výrobca hudobných ľudových nástrojov, interpret, pedagóg, multiinstrumentalista. Zameriava sa na výrobu pôvodných ľudových hudobných nástrojov, na ktorých hráva od r. 1996. Jeho hudobné nástroje putovali po výstavách a prezentáciách na všetkých kontinentoch, tvoria súčasť zbierok mnohých zberateľov, hudobníkov a odborníkov doma i v zahraničí. V jeho interpretačnom repertoári dominujú pôvodné piesne zo Spiša a Šariša, najmä tie, ktoré sa viažu k pastierskej kultúre. Ako sólista spolupracoval a hosťoval vo viacerých folklórnych súboroch, vystupoval na desiatkach festivalov a koncertov na Slovensku a rôznych miestach Európy i Ázie, (koncertoval napr. pre Britskú kráľovnú Alžbetu II, viacerých prezidentov, štátnikov a množstvo významných osobností). Je autorom troch CD, spoluautorom viacerých publikácií a článkov týkajúcich sa ľudovej hudobnej kultúry. V roku 2008 sa stal nositeľom prestížneho ocenenia ľudových výrobcov – Kráľ Európskeho ľudového remesla 2008.

Interreg
Poľsko-Slovensko
Evropský Fond regionálneho rozvoja

Prevádzkuje jedinečné múzeum ľudových hudobných nástrojov, ktorého zbierky vytvárajú zaujímavé exponáty ľudových kultúr sveta.

Edo Fertáf zaoberá sa hudbou a divadlom. Bol členom viacerých hudobných zoskupení a venoval sa žánrom jazz, rock, pop a folk. Má dlhoročnú prax v práci s live zvukom, v štúdiu a pre film a TV.

Robo Egreši – perkusie. Zaujíma ho etnická hudba z rôznych kútov sveta, predovšetkým africká hudba a hlavne rytmus. Časom ho okrem Afriky, Orientu, Indie a hudby amerických indiánov oslovili aj naše (jeho) korene a ľudová hudba karpatského regiónu. Hrá na perkusie a koncovky. Jeho kontakt s hudbou je asi najviac podobný tomu, ako to bolo u predkov – cez muzicírovanie, experiment, počúvanie, napodobovanie. Tento prístup sa snaží sprostredkovať ďalej cez prácu s ľuďmi v rámci rozličných, hlavne rytmických tvorivých dielní.

Maciej Harna (zo Sanoku, PL). Muzikológ, multiinštrumentalista, pedagóg hudobnej i akademickej školy. Od roku 2013 prevádzkuje mládežnícku skupinu na neštátnej hudobnej škole Leszek. Dlhé roky spolupracuje s p. Stanislawom Wyżykowským, hráčom na ninieru a lutnu, iniciátorom obrodu hry na nieniru v Poľsku. (lyra korbowa). V roku 1992 Maciej založil a prevádzkuje „Orkiestrę Jednej Góry Matragona“. Od roku 2014 je aktívny v spoločenstve Podkarpackich Spotkań Lirników w Haczowie. Maciej Harna lje laureátom tohtoročnej „Nagrody Zarządu Województwa Podkarpackiego“.

Jozef Chovanec – akorendonista Je absolventom ZUŠ Michala Vileca v Bardejove, konzervatória na Timonovej ul. v Košiciach, kde absolvoval absolutoriú a bakalárskeho štúdia na VŠMU v Bratislave. Aktívne hrá v rôznych hudobných zoskupeniach a projektoch. Okrem toho sa venuje pedagogickej činnosti - vyučuje akordeón a klavír na SZUŠ Stropkov.

Rut Pajorková. Huslistka, speváčka, cestovateľka, umelecká duša, absolventka UNIPO v Prešove – Učiteľstvo hudobného umenia a pedagogiky.

Ivana Feníková – spev. Absolventka konzervatória v Košiciach a študentka na univerzite v Prešove. Účinkovala vo viacerých divadelných inscenáciách v Štátnom divadle v Košiciach, no teraz popri študentských povinnostiach dáva prednosť menšiemu divadlu.

Ivan Zezulka - umelecký vedúci a choreograf FS Jahodná. Tanečník vo folklórnych súboroch: Trenčan v Trenčíne (1984 – 1989), Vojenský súbor piesní a tancov Jánošík Brno (1989 – 1991), SĽUK Bratislava (1991 – 1994), Vojenský umelecký súbor Ondráš Brno (1995 – 1996) a Romathan Košice (1997 – 1998). Umelecký vedúci a pedagóg tanca folklórneho súboru Gymnik Bratislava (1992). Taktiež pôsobil ako pedagóg tanca Súkromnej základnej umeleckej školy na Starozagorskej ul v Košiciach, Košice (od roku 2000 do 2008) a folklórneho súboru Železiar (od roku 2000 do 2008). V súčasnosti pracuje v Kultúrnom centre Abova ako manažér pre tradičnú

Interreg
Poľsko-Slovensko
Evropský fond regionálneho rozvoja

ľudovú kultúru (hudba, tanec, spev) a fotografiu. Od roku 1997 pôsobí aj ako umelecký vedúci a choreograf folklórneho súboru Jahodná.

Štefan Mačejovský – kontrabas. Študent ekológie a hudobného umenia na Prešovskej univerzite v Prešove. Hudbe sa venuje od malička, pôvodne ako huslista, neskôr ako kontrabasista. Každoročne sa zúčastňuje rôznych hudobných podujatí s rôznymi zoskupeniami ĽH Muzikanci Raslavickej, DFSk Raslavičan, VŠFS Torysa, Karpaton atď. Aktívne sa zaujíma o vývoj inožánrovej hudby Ambient, Folk, World a pod. na Slovensku i v zahraničí.

Kludia Džuberová – tanec. Študuje na Konzervatóriu Jozefa Adamoviča v Košiciach (V.ročník), praxuje v Štátnom divadle v Košiciach. Zúčastňuje sa mnohých tanečných súťaží s poprednými umiestneniami (napr. Chorvátsky Poreč, Korunka Pražského baletu. Účinkuje v klipe Kukučka (Karpaton): <https://www.youtube.com/watch?v=1IlyNmPgGpM>

Andrej Smetanka – perkusie. Bubeník ktorí sa zameriava najmä na štýly ako rock, art rock, rock n roll, blues, swing, jazz, moderné skladby a pop. Pôsobil v hudobných formáciách Bubonz, Midnight Thunder, Blatonosiči. Z perkusii sa špecializuje na ramový bubon (frame drum), darbuku a rôzne iné.

Peter Marcinko – gajdy a píšťaly. Interpret a výrobca ľudových nástrojov z Levoča. Zameriava sa na interpretáciu a spracovanie tradičných inštrumentálnych skladieb z rôznych regiónov Európy s využitím nástrojov ako sú gajdy a píšťaly. Od roku 2000 sa venuje aktívne írskkej tradičnej hudbe a je zakladateľom formácie Irish Rose. S Rudolfom Majdákom sa venuje rekonštrukcii a výrobe dobových nástrojov a oživeniu gajdošskej muziky na východnom Slovensku. Od roku 2015 spolupracuje s Michalom Smetankom a hudobnou formáciou Karpaton.

Eva Halčinová – spev. Absolventka Konzervatória v Košiciach. Momentálne študuje jazzovú hudbu na Hudobnej akadémii v Katowiciach. Aktívne sa venuje koncertnej, ale aj pedagogickej činnosti. Zaujíma ju spojenie tradičného folklóru s jazzom a prvkami klasickej hudby.

Spracovala: Lenka Smetanková, hlasy.predko@gmail.com, 0908 317 286

Viac info: www.spisskyhrhov.sk, FB

